

Pla de Recuperació de la Rata Penada de Peus Grans i la Rata Penada de Ferradura Mitjana a la Comunitat Valenciana

GENERALITAT
VALENCIANA

CONSELLERIA DE MEDI AMBIENT,
AIGUA, URBANISME I HABITATGE

MONOGRAFIA

"PLA DE RECUPERACIÓ DE LA RATA PENADA DE PEUS GRANS I DE LA RATA PENADA DE FERRADURA MITJANA A LA COMUNITAT VALENCIANA"

EDITA

Conselleria de Medi Ambient, Aigua, Urbanisme i Habitatge. 2007

FOTOGRAFIES DE LA COBERTA I INTERIOR

Miguel Ángel Monsalve

TEXT

Miguel Ángel Monsalve i Carles Gago

DISSENY I MAQUETACIÓ

Carles Gago

Índex

1.- Introducció	2
2.- Situació general: beneficis i amenaces	3
3.- Les rates penades a la Comunitat Valenciana	4
4.- La rata penada de peus grans i la rata penada de ferradura mitjana	4
4.1. La rata penada de peus grans	6
4.2. La rata penada de ferradura mitjana	8
4.3. Amenaces de les poblacions i del seu hàbitat a la Comunitat Valenciana	9
5.- La conservació de les rates penades en perill d'extinció a la Comunitat Valenciana: el Pla de recuperació	10
5.1. Mesures de conservació	11
5.2. Desenvolupament de programes d'investigació, educatius i de cooperació	11
5.3. Plans d'acció	12
6.- Annex I: Decret 82/2006	13
7.- Annex II: Àrees d'aplicació del Pla de recuperació	13

1.- Introducció

Les rates penades són un dels grups de mamífers més peculiars. La seua particular evolució els ha portat a ser animals nocturns, que pengen dels peus quan descansen, que "volen amb les mans" i "veuen amb les orelles". Però, malgrat la seua interessant biologia i potser pel seu caràcter nocturn i pel fet que es refugien a llocs recòndits, són animals molt poc coneguts, observats amb prejudicis i aprensió. No cal oblidar que la principal font de la mitologia actual de les rates penades és la famosa novel·la de Braham Stoker, Dràcula.

Les rates penades constitueixen un grup antic de mamífers. Els primers fòssils coneguts daten de començaments de l'eocè, fa aproximadament 60 milions d'anys. Però la seua característica més peculiar no és l'antiguitat, sinó el fet de ser els únics mamífers que tenen el privilegi de volar de forma semblant a la de les aus, és a dir, per mitjà d'un vol actiu. Aquest fet els ha permés instal·lar-se en multitud d'ambients, i els trobem a tots els continents a excepció de l'Antàrtida. En l'actualitat es coneixen més de 1.000 espècies en el món, de les quals 22 es donen a la Comunitat Valenciana, i és un dels grups de mamífers més diversificat.

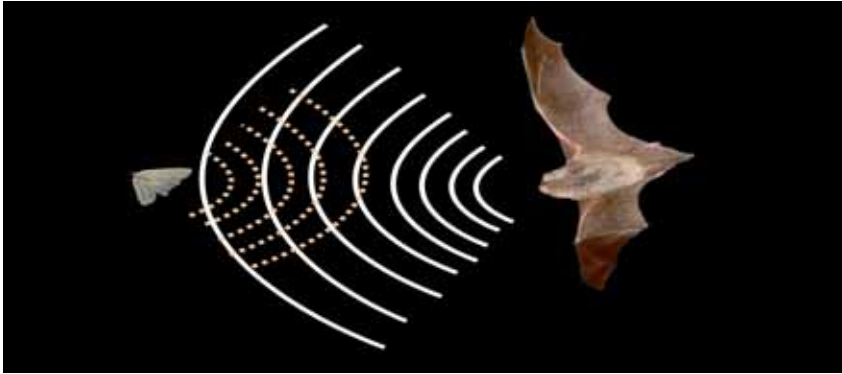
Una altra adaptació sorprenent dels quiròpters (mans alades) és un sistema precís de localització d'animals o obstacles a través de sons: l'ecolocalització. Les rates

Colònia de rates penades a Tous

penades emeten ultrasons a través de la boca o el nas que reboten als objectes i que són arreplegats per les orelles. Així, són capaces de dissenyar una imatge sònica del seu entorn. Aquesta adaptació, els ha permés ocupar com a ninxol ecològic la nit, o poden desenvolupar-se en total foscor, evitant en gran manera la pressió dels depredadors i la competència amb les aus diürnes.

D'altra banda, la seua reproducció és també bastant curiosa i interessant. L'aparellament es produeix a la tardor i el desenvolupament embrionari i el part es donen a la primavera, després del període d'hibernació. Així doncs, les femelles presenten una adaptació insòlita als mamífers com és la capacitat d'emmagatzemar l'esperma dels mascles als seus genitals mantenint-lo fèrtil durant tot el període hivernal.

Esquema del sistema d'ecolocalització que utilitzen les rates penades per a identificar les preses en la foscor

Finalment, a la Comunitat Valenciana les rates penades formen part de la nostra cultura com reflecteix la presència d'aquests mamífers en multitud d'escuts i estandards dels nostres pobles o la gran varietat de denominacions que es donen al nostre idioma. Al llarg de la geografia valenciana trobem una gran diversitat de mots per a anomenar els quiròpters: rates penades, rats penats, rates pinyades o mosseguellos, a més de paraules procedents del valencià antic, en desús en l'actualitat, com ara muriac o voliàc.

2.- Situació general: beneficis i amenaces

Al voltant de tot el món, les rates penades tenen papers essencials en el manteniment equilibrat de les poblacions d'insectes voladors nocturns. Una sola ratxa penada pot caçar centenars d'insectes en una hora, i grans colònies atrapen tones

d'insectes cada nit, incloent espècies d'es-carabats i arnes que són plagues de cultius i zones forestals. Una rata penada nana (*Pipistrellus pipistrellus*) molt comuna als nostres pobles i ciutats, pot arribar a menjar fins a 700 insectes en una sola nit.

En altres zones del món, les activitats de dispersió de llavors i pol·linització de les rates penades menjadores de fruites i nèctar són vitals per a la supervivència dels

Escut de la ciutat de València

boscors plujosos. Moltes plantes floreixen de nit, utilitzant olors i formes especials per a atraure les rates penades. D'altra banda, l'estudi dels quiròpters ha contribuït al desenvolupament del radar i de tecnologia per a l'orientació de persones cegues. Però, i malgrat els múltiples beneficis de les rates penades, les seues poblacions han minvat en les últimes dècades.

Les amenaces més freqüents per a les poblacions valencianes són la disminució de la seua principal font d'aliment: els insectes i l'alteració del seu hàbitat. El descens de les poblacions d'insectes es deu a l'ús generalitzat de pesticides en l'agricultura, i d'altra banda, a la transformació dels llocs on viuen, com són els boscors, els aiguamolls o les riberes dels rius. Quant a la pèrdua d'hàbitat incloem l'alteració o destrucció dels seus refugis, o el disseny incorrecte de la majoria de les reixes que s'instal·len en l'entrada de les coves, per a protegir altres valors, que solen impedir el pas de les rates penades.

Reixa amb un disseny inadequat per a les rates penades, doncs la separació entre els barrots és massa xicoteta per a deixar el pas dels quiròpters a través d'ells.

3.- Les rates penades a la Comunitat Valenciana

A la Comunitat Valenciana hi ha una gran diversitat d'espècies de rates penades si ho comparem amb altres regions d'Europa. En total hi ha 22 espècies de rates penades a la Comunitat Valenciana les quals, segons el lloc on viuen es classifiquen de la manera següent:

- 11 espècies cavernícoles (es refugien a coves)
- 4 espècies arborícoles (es refugien en les cavitats de grans arbres)
- 7 espècies urbanes (es refugien en clavills o fissures).

Els grups més amenaçats són els dels quiròpters cavernícoles i arborícoles. El primer d'aquests es concentra en a penes 30-40 coves on les molèsties per visitants a les èpoques de parts (primavera - estiu) o en la hibernació (finals de tardor i hivern) poden provocar moltes baixes. D'altra banda, les espècies arborícoles veuen reduïda la seua àrea de distribució a causa de l'escassetat de boscors madurs on abunden arbres vells amb buits per a refugiar-se.

4.- La rata penada de peus grans i la rata penada de ferradura mitjana

Entre les espècies cavernícoles presents al territori valencià n'hi ha dues, la rata penada de peus grans (*Myotis capaccinii*) i la rata penada de ferradura mitjana

Taula 1: rates penades presents a la Comunitat Valenciana indicant el seu grau de protecció segons la normativa valenciana, espanyola i europea(*).

Nom valencià	Nom científic	Estat legal
Rates penades arborícoles		
Rata penada de Bechstein	<i>Myotis bechsteini</i>	Catàleg nacional: vulnerable Directiva d'hàbitats: annexe II i IV
Rata penada nòctula menuda	<i>Nyctalus leisleri</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe IV
Rata penada de boc	<i>Barbastella barbastellus</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe II i IV
Rata penada orelluda daurada	<i>Plecotus auritus</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe IV
Rates penades cavernícoles		
Rata penada de ferradura gran	<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	Catàleg valencià: vulnerable Catàleg nacional: vulnerable Directiva d'hàbitats: annexe II i IV
Rata penada de ferradura menuda	<i>Rhinolophus hipposideros</i>	Catàleg valencià: vulnerable Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe II i IV
Rata penada de ferradura mediterrània	<i>Rhinolophus euryale</i>	Catàleg valencià: vulnerable Catàleg nacional: vulnerable Directiva d'hàbitats: annexe II i IV
Rata penada de ferradura mitjana	<i>Rhinolophus mehelyi</i>	Catàleg valencià: en perill d'extinció Catàleg nacional: vulnerable Directiva d'hàbitats: annexe II i IV
Rata penada de musell gran	<i>Myotis myotis</i>	Catàleg valencià: vulnerable Catàleg nacional: vulnerable Directiva d'hàbitats: annexe II i IV
Rata penada de taca blanca	<i>Myotis blythii</i>	Catàleg valencià: vulnerable Catàleg nacional: vulnerable Directiva d'hàbitats: annexe II i IV
Rata penada de Natterer	<i>Myotis nattereri</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe IV
Rata penada d'orelles trencades	<i>Myotis emarginata</i>	Catàleg valencià: vulnerable Catàleg nacional: vulnerable Directiva d'hàbitats: annexe II i IV
Rata penada d'algua	<i>Myotis daubentonii</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe IV
Rata penada de peus grans	<i>Myotis capaccinii</i>	Catàleg valencià: en perill d'extinció Catàleg nacional: en perill d'extinció Directiva d'hàbitats: annexe II i IV
Rata penada de cova	<i>Miniopterus schreibersii</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe II i IV
Rates penades urbanes		
Rata penada nana	<i>Pipistrellus pipistrellus</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe IV
Rata penada de Cabrera	<i>Pipistrellus mediterraneus</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe IV
Rata penada de vores clares	<i>Pipistrellus kuhli</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe IV
Rata penada muntanyenca	<i>Hypsugo savii</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe IV
Rata penada d'horta	<i>Eptesicus serotinus</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe IV
Rata penada orelluda gris	<i>Plecotus austriacus</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe IV
Rata penada de cua llarga	<i>Tadarida teniotis</i>	Catàleg nacional: interès especial Directiva d'hàbitats: annexe IV

(* Catàleg valencià d'espècies de fauna amenaçada (Decret 32/2004). Catàleg nacional d'espècies amenaçades de fauna (Decret 439/1990). Directiva relativa a la conservació dels hàbitats naturals i de la fauna i flora silvestre (92/43/CEE).

(*Rhinolophus mehelyi*), la supervivència de les quals depèn en gran manera de la protecció urgent del medi on habiten: les coves on es refugien i les àrees d'aigua dolça i vegetació de ribera on s'alimenten. A la Comunitat Valenciana les prospeccions realitzades des del 1998 fins al 2004 confirmen la presència d'aquestes dues espècies únicament a 18 de les més de 10.000 coves conegudes al territori. Les excepcionals característiques del microclima interior d'aquestes 18 cavitats i la seua proximitat a bones zones de ribera i aiguamolls encara ben conservats les fan indispensables per a la conservació d'aquestes espècies.

Aquesta alarmant situació ha obligat a incloure ambdues espècies en la màxima categoria d'amenaça: en perill d'extinció, dins de la legislació de la Comunitat Valenciana (Decret 32/2004, de 27 de febrer, del Consell, pel qual es crea i regula el Catàleg valencià d'espècies de fauna amenaçades). A causa de l'absència de poblacions estables a altres regions del territori espanyol, la rata penada de peus grans també ha sigut recentment inclosa en la categoria d'en perill d'extinció dins del Catàleg nacional d'espècies amenaçades (Ordre MAM/2784/2004). Així doncs, hi havia la necessitat legal d'aprovar un règim de protecció especial per a aquestes espècies de rates penades (ja previst en l'article 31.2 de la Llei 4/1989, de 27 de març, de conservació dels espais naturals i de la flora i fauna silvestres) que es reforça

Rata penada de peus grans

pel valor emblemàtic que han tingut les rates penades en la història de la regió valenciana, per la qual cosa amb el Decret 82/2006 es va aprovar el Pla de recuperació de la rata penada de peus grans i de la rata penada de ferradura mitjana a la Comunitat Valenciana.

Finalment, el Decret 65/2006 va aprovar el Catàleg de coves de la Comunitat Valenciana, al qual s'inclouen les cavitats amb valors naturalístics del nostre territori i tots els refugis importants per a les rates penades.

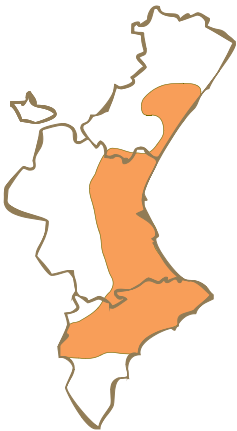
4.1.- La rata penada de peus grans

En el cas d'aquesta espècie els valencians tenim una responsabilitat especial ja que la Comunitat Valenciana alberga al voltant de la meitat de la població de tota la península Ibèrica.

És una rata penada de dimensions mitjanes que presenta una adaptació molt

curiosa: amb les seues potes pesca larves d'insectes i xicotets peixos als rius i aiguamolls. Aquest fet és únic entre les rates penades peninsulars i que molt poques altres espècies presenten al món.

Aquesta espècie es distribueix de manera discontinua, des de la península Ibèrica fins al mar Negre, sempre a zones litorals, a més d'estar present a moltes illes mediterrànies. Així mateix, també s'estén pel Pròxim Orient fins a Uzbekistan. A Europa es coneixen dos nuclis de població ben diferenciats, un distribuït per la zona dels Balcans i un altre, molt relict, a l'oest del Mediterrani. A Espanya encara que hi ha nombroses observacions, es tracta en la seua majoria d'individus solitaris o xicotets grups no reproductors. Únicament es reproduïxen en unes poques localitats de Catalunya, la Comunitat Valenciana, Múrcia i Almeria.

Mapa de distribució de la rata penada de peus grans

Detall d'una de les potes d'una rata penada de peus grans

A la Comunitat Valenciana, la població de la rata penada de peus grans s'estima en diversos milers d'exemplars, fet que contrasta amb la raresa trobada a territoris veïns. La major part de les localitats conegudes es troben a la província de València a la vall baixa del Xúquer i a la Safor, on hi ha sis localitats de cria, tres de les quals ajunten més de 500 individus cadascuna, i una altra, més de 300.

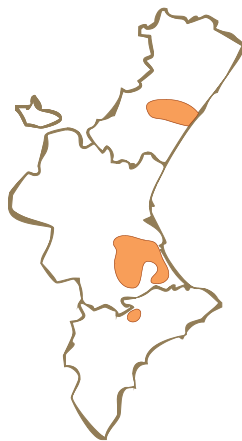
A la província de Castelló hi ha tres localitats amb abundant població a la Plana Alta i l'Alcalatén, en possible relació amb els cursos del riu Millars, la rambla de la Viuda, i els aiguamolls del Prat de Cabanes-Torreblanca.

Quant a la província d'Alacant està present a tota la franja nord, i es coneix una colònia de reproducció al parc natural del Montgó i una altra a la serra del Rincón de Don Pedro, al costat de la llacuna de la població de les Salines.

4.2.- La rata penada de ferradura mitjana

La rata penada de ferradura mitjana és de dimensions mitjanes amb color molt clar a la zona ventral i amb un característic *antifaç* format per un pelatge més fosc al voltant dels ulls. Caça papallones nocturnes i altres insectes amb un vol lent però molt àgil i hàbil entre les branques dels arbres i els matolls.

Es distribueix de forma fragmentada per la zona litoral del nord del Mediterrani. Hi ha poblacions a la meitat inferior de la península Ibèrica, extrem sud d'Itàlia i, aparentment, a quasi tota la península Balcànica, i el sud de Romania. Ocupa també tota la franja costanera del nord d'Àfrica, Palestina i el nord del desert d'Àrabia. A l'orient del Mediterrani està present des de l'Àsia Menor fins a la Transcaucàsia i les muntanyes Zagros a

Mapa de distribució de la rata penada de ferradura mitjana

Iran. A la península Ibèrica s'estén al sud del sistema Central a l'occident i centre de la península, però falta en les elevacions, fins i tot lleugeres, dels sistemes muntanyosos Central, Ibèric, Bètic i Penibètic.

Exemplar de rata penada de ferradura mitjana

Aquesta rata penada es molt escassa al territori valencià. Totes les cites es localitzen a les terres baixes del territori properes al mar. En la majoria d'aquestes tan sols es van observar un o uns pocs individus aïllats, o restes òssies. A Castelló l'espècie tan sols es coneix de dues localitats. En una d'aquestes (cova d'Alt del Tossal de la Font, Vilafamés) tan sols es van trobar restes òssies, mentre que a l'altra (Forat d'en Ferràs, Orpesa) s'ha observat un xicotet nombre d'individus, que semblen reproduir-s'hi algun any. Aquesta rata penada tan sols sembla relativament comuna a la vall baixa del riu Xúquer, on s'a-

grupen quasi totes les localitats conegudes. Encara ací, tan sols en dos refugis s'han observat més de 10 individus. A banda de les citacions d'aquesta àrea, a la província de València l'espècie tan sols s'ha observat a la cova Soterranya, a la serra Calderona, on es va capturar un individu jove el 1986. No sembla haver-hi poblacions estables a Alacant.

4.3.- Amenaces de les poblacions i del seu hàbitat a la Comunitat Valenciana

De la mateixa manera que totes les espècies de les rates penades cavernícules, les causes de regressió d'ambdues espècies es troben relacionades amb l'alteració i la destrucció de les coves sobretot durant les èpoques més crítiques del seu cicle vital (la reproducció en primavera i la hibernació en hivern).

Hàbitat ribereny de gran importància per a la supervivència de la rata penada de peus grans i la rata penada de ferradura mitjana

La massiva utilització de pesticides a l'agricultura ha implicat una dràstica disminució de les preses preferides de les rates penades: els insectes.

Els refugis amb condicions microclimàtiques adequades per a albergar grans concentracions de rates penades a la Comunitat Valenciana són escassos.

S'ha descrit la desaparició o disminució d'algunes poblacions conegudes, com la de les Coves de Sant Josep de la Vall d'Uixó, refugi que albergava colònies de rata penada de peus grans, entre altres, i que van ser inhabilitades per a les rates penades a causa de dos factors: una reixa el disseny de la qual impedia el seu pas cap a l'interior i la urbanització de l'entorn de la cavitat. Ha desaparegut almenys una agrupació molt nombrosa d'ambdues espècies a Alberic a causa d'una altra reixa que impedia el pas de les rates penades a l'interior d'una cova i que va ser instal·lada per a evitar accidents per caigudes al seu interior. També s'han descrit disminucions per molèsties causades pels visitants a les coves en moments crítics de la reproducció, i s'han donat casos esporàdics de vandalisme.

D'altra banda aquestes dues rates penades són espècies molt lligades als cursos d'aigua per la qual cosa la conservació d'aquests en bon estat és de vital importància. La degradació i contaminació de les aigües ha d'afectar la disponibilitat de recursos alimentaris, i per tant, ha de ser una de les majors amenaces per a aquestes.

5.- La conservació de les rates penades en perill d'extinció a la Comunitat Valenciana: el Pla de Recuperació.

A partir de l'any 1994 es van començar a realitzar treballs de camps sistemàtics sobre rates penades al territori valencià. En aquell moment es van recopilar els estudis parcials anteriors i en 2001 va començar el Projecte Life Pla de conservació dels quiròpters a la Comunitat Valenciana basat en tres pilars fonamentals:

- 1) Estudi dels aspectes més rellevants de la biologia dels quiròpters que permetran una correcta gestió en el futur (ús de l'hàbitat de les espècies més amenaçades i catalogació de nous refugis coneguts). En aquest punt, la investigació es va dur a terme conjuntament amb la Universitat de València, l'Estació Biològica de Doñana y la Universitat del País Basc.
- 2) La protecció dels refugis més importants de les rates penades cavernícoles.
- 3) Campanya educativa i divulgativa per a evitar postures contràries i errònies cap a les rates penades, conjuntament amb la

Activitat al camp per a mostrar l'hàbitat i la eixida de rates penades a poqueta nit

Federació de Espeleologia de la Comunitat Valenciana

A partir dels treballs de camp s'ha pogut saber que el territori valencià està situat en una de les àrees amb millors poblacions de rates penades de tot Europa, gràcies al clima càlid amb hiverns suaus i una densitat molt alta de coves. Però, les poblacions de rates penades han disminuït durant els últims anys.

Estava pendent la creació d'un marc jurídic i normatiu que ordenara totes les actuacions necessàries, i amb aquest fi es va aprovar el Pla de recuperació de la rata penada de peus grans i la rata penada de ferradura mitjana, amb l'objectiu general d'evitar que els treballs amb aquestes espècies no es duguen a terme de forma espontània i sense criteris constants. També, es considera necessari en aquest pla l'establiment d'un marc de participació d'entitats públiques i privades en la conser-

vació d'aquestes espècie, que permeta repartir esforços i iniciatives més enllà de l'administració ambiental.

5.1.- Mesures de conservació

Les mesures de conservació proposades al Pla de recuperació no poden tenir altre objectiu a llarg termini que assegurar la supervivència de les espècies, mantenint poblacions estables en diferents localitats. A mitjà termini els objectius són:

- Posseir els millors coneixements possibles sobre la distribució, l'ocupació dels refugis i l'ús de l'hàbitat d'ambdues espècies.
- Assegurar i millorar les condicions dels refugis coneguts més importants.

Aquestes mesures de conservació es poden classificar en:

- Mesures directes de protecció de les espècies: vigilància i el control de les molèsties causades per la presència humana als refugis més importants estudiant la conveniència de la instal·lació d'algun tipus de protecció física que permeti el control de les visites.
- Mesures de conservació i restauració de l'hàbitat: D'acord amb la legislació vigent en matèria de conservació de la natura, ha de donar-se prioritat a la protecció de les espècies en el seu medi natural creant nous hàbitats i conservant els hàbitats actualment existents.

5.2.- Desenvolupament de programes d'investigació, educatius i de cooperació.

La investigació científica ha de proveir els coneixements necessaris per a les actuacions de maneig tant de l'hàbitat com de les espècies i ha de ser un motor fonamental de tot pla de recuperació.

Es consideren prioritàries les investigacions sobre l'ús de l'hàbitat, requeriments ecològics, determinació d'aquells paràmetres de l'hàbitat que són determinants per al seu ús, relacions entre els diferents refugis, estudis sobre interaccions interespècífiques i intraespècífiques, sobre ecologia tròfica, moviments de les poblacions, etc.

Treballs d'investigació amb rates penades

D'altra banda, tant els objectius com el desenvolupament i els resultats del pla de recuperació han de fer-se públics per a obtenir un suport social a la seua execució, sense el qual és difícil que arribe a complir-se amb l'èxit esperat. Hauran de realitzar-se tant campanyes genèriques dirigides a la població en general, com d'altres específiques per a tractar aspectes concrets del pla i dirigides als sectors més relacionats amb aquestes espècies, especialment als agents de l'autoritat encarregats de la vigilància del seu compliment i als afectats (propietaris de coves, federacions i clubs d'espeleòlegs i altres esports a l'aire lliure, empreses d'activitats d'aventura, etc.).

Independentment, es realitzarà la difusió del pla i dels seus resultats en ambients científics i tècnics mitjançant les publicacions especialitzades que es consideren més oportunes.

Es donarà prioritat a la difusió en els diferents estaments socials implicats en la conservació de la rata penada de peus grans i de la rata penada de ferradura mitjana (a nivell local, propietaris, agricultors i agents de l'autoritat) fent insistència en la importància de la seua col·laboració en la conservació tant de l'hàbitat com de les espècies, de les mesures que s'han d'adoptar per a la protecció de l'hàbitat contingudes en aquest pla i a la vigilància del seu compliment. Igualment, s'ha d'afavorir, mitjançant subvencions o convenis, la modificació d'aquelles pràctiques que resulten perjudicials per a la conservació d'aquestes espècies.

Finalment, cal controlar les actuacions dels organismes públics que puguen alterar l'hàbitat de les rates penades en perill, complint la normativa d'impacte ambiental corresponent. Quan resulte estrictament necessari, per no existir una altra manera per a evitar la destrucció dels seus hàbitats, es compraran terrenys.

D'altra banda, es considera necessari l'establiment de convenis de col·laboració o acords, amb ajuntaments, propietaris de terrenys i administracions amb competències substantives, per a la realització de treballs de gestió o restauració de l'hàbitat, campanyes de divulgació, etc.).

5.3. Plans d'acció

L'execució concreta de les mesures relacionades en l'apartat anterior depén de l'existència de suficients mitjans humans i materials, com també de l'evolució de les poblacions d'ambdues espècies. Per tant, resulta preferible no realitzar un únic programa d'actuacions, sinó que periòdicament s'aproven plans d'acció que establisquen tant els objectius com les actuacions que s'han de desenvolupar i detallen els mitjans humans i financers destinats a aquests fins.

Totes les actuacions dels successius plans d'acció s'hauran de dur a terme de forma continuada i per a aquelles accions que calga realitzar de manera puntual s'hauran d'establir fases d'execució en el corresponent pla d'acció.

Annex I. Decret 82/2006

DECRET 82/2006, de 9 de juny pel qual s'aprova el Pla de Recuperació de la Rata Penada de Peus Grans i de la Rata Penada de Ferradura Mitjana a la Comunitat Valenciana. [2006/F7015]

Article 1.

Objecte

1. En compliment del que disposa l'article 4.a) del Decret 32/2004, de 27 de febrer, del Consell, pel qual es crea i regula el Catàleg Valencià d'Espècies de Fauna Amenaçades, l'objecte d'aquest Decret és l'establiment d'un règim especial de protecció de la rata penada de peus grans, la rata penada de ferradura i dels seus hàbitats, ordenar les accions necessàries per a assegurar el manteniment de les seues poblacions dins de l'àrea de distribució, assegurar la seua presència futura en el medi natural i allunyar ambdues espècies del perill d'extinció. Tot això justificat per la situació i característiques de les espècies, que es detallen a l'annex II d'aquesta disposició.

2. Correspon a la conselleria competent en matèria de medi ambient assegurar el compliment d'aquest Pla a la Comunitat Valenciana.

Article 2.

Àmbit

Aquest decret s'aplicarà a tot el territori

de la Comunitat Valenciana pel que fa a la protecció dels exemplars de la rata penada de peus grans i de la rata penada de ferradura mitjana, i a les zones d'aplicació definides en l'article 3 pel que fa a la protecció del seu hàbitat.

Article 3.

Àrees d'aplicació

Les mesures de protecció i regeneració de l'hàbitat, previstes en este Pla s'aplicaran en els àmbits que a continuació s'especifiquen:

1. Àrees refugi

Es consideren àrees refugi de la rata penada de peus grans i de la rata penada de ferradura mitjana a la Comunitat Valenciana aquells refugis (cavitats naturals o artificials) que alberguen o han albergat en els últims 5 anys poblacions rellevants d'alguna de les espècies objecte d'aquest pla, i estan formades per la totalitat del desenvolupament subterrani de la cavitat mes una zona perifèrica de 50 m de radi des de cada boca de la cavitat la preservació de la qual es considera de capital importància per a la conservació de l'espècie i la seua població a la Comunitat Valenciana. La delimitació d'aquestes zones s'inclou com annex I a aquesta disposició i són les següents:

- *Refugis d'estiu i d'hivern:*

- Cova de les Rates Penades (Rótova). Superfície compresa dins d'un cercle de radi

de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4313048 736371 fus 30 Datum europeu.

- Avenc de les Gralles (Tous) Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4332219 701819 fus 30 Datum europeu.

- Cova de l'Ocre (Lucena del Cid) Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4442323 732542 fus 30 Datum europeu.

- Cova de les Meravelles (Alzira) Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4333945 722734 fus 30 Datum europeu.

- Túnel de Canals (Canals) Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4311707 710204 fus 30 Datum europeu.

- Refugis d'estiu:

- Cova de la Moneda (Cotes). Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4326049 706583 fus 30 Datum europeu.

- Cova de les Meravelles (Llombai). Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4354736 708328 fus 30 Datum europeu.

- Cova de les Meravelles (Castelló). Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4434953 742531 fus 30 Datum europeu.

- Avenc Borreguillos (Salinas) Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4261708 681036 fus 30 Datum europeu.

- Cova de la Punta de Benimàquia (Dénia) Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4301645 766269 fus 30 Datum europeu.

- Cova Joliana (Alcoi). Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4284243 720680 fus 30 Datum europeu.

- Avenc Barratxina (Xixona). Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4272535 715676 fus 30 Datum europeu.

- Forat d'en Ferràs (Orpesa). Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4442252 764937 fus 30 Datum europeu.

- Túnel del Carcalín (Buñol) Superfície compresa dins de dos cercles de radi de 50 metres amb els centres situats a les UTM 4365469 689031 i 4365403 688 916 fus 30 Datum europeu.

- Avenc del Puntal de Mateu (Náquera) Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4393729 722639 fus 30 Datum europeu.

- Cova Obscura (Atzeneta del Maestrat) Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4453850 737140 fus 30 Datum europeu.

- Molí de la Font (Castelló) Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4434617 756189 fus 30 Datum europeu.

- *Refugis d'hivern:*

- *Avenc del Campillo (Tous)* Superfície compresa dins d'un cercle de radi de 50 metres amb el centre situat a la UTM 4344609 700547 fus 30 Datum europeu.

2. Reserves de fauna

Conforme al que disposa el Decret 30/2004, de 27 de febrer, del Consell, es podran declarar reserves de fauna els espais que, contenint un hàbitat potencialment adequat per a les espècies objecte d'aquest pla, constitueixen reductes aïllats no inclosos en espais que gaudisquen en l'actualitat d'un estatus de protecció, i en aquestes es podran dur a terme les actuacions de conservació pertinents per a la recuperació de la població de la rata penada de peus grans o de la rata penada de ferradura mitjana.

Article 4.

Definició de l'hàbitat

Per a la rata penada de peus grans es defineix com a hàbitat les cavitats naturals o artificials on es refugien per a criar, hivernar, copular o descansar, i els llocs on s'alimenten que poden ser punts d'aigua embassada (llacunes, basses, tolles, etc.) que continguin com a mínim una superfície d'aigua de 100 m² i cursos d'aigua corrent tant estacionals com permanents que presenten superfícies calmes, amb cabals d'amplària mitjana superior a 1 metre. En ambdós casos la superfície no ha de quedar tancada per la vegetació.

Per a la rata penada de ferradura mitjana es defineixen com les cavitats naturals o artificials on es refugien per a criar, hivernar, copular o descansar i les àrees amb vegetació de rambles i barrancs, boscos galeria de rius i rierols mediterranis i boscos escleròfils planifolis mediterranis on s'alimenten, especialment aquells que inclouen herbassars intercalats.

Article 5.

Règim de protecció de les àrees d'aplicació

1. Normes de protecció

En les àrees refugi definides en l'article 3.1 d'aquest decret, a més de la normativa específica existent per als espais naturals protegits o la genèrica d'aplicació en cavitats naturals subterrànies, es limitarà qualsevol actuació que pugui comportar una alteració de l'hàbitat amb el consegüent perjudici per a les espècies i, en particular es prohibeix excepte autorització expressa de la Direcció General de Gestió del Medi Natural les activitats següents:

- a) Qualsevol activitat que pugui ocasionar danys o molèsties a la flora, fauna i la resta de recursos naturals i culturals de l'àrea refugi.
- b) La recol·lecció de qualsevol resta de guano pel seu interès per a la conservació dels invertebrats.
- c) Qualsevol activitat que pugui donar lloc a l'inici de processos erosius, amb el consegüent arrossegament de materials

susceptibles de ser introduïts en el sistema subterrani.

d) Qualsevol activitat que comporte moviment de terres o treballs d'excavació.

e) L'activitat agrària en qualsevol de les seues modalitats, excepte aquelles que estiguen implantades en el moment de l'aprovació d'aquest decret.

f) Les activitats extractives amb tècniques mineres, fins i tot els aprofitaments d'àrids que no requerisquen labor subterrània, ni ús d'explosius.

g) Les activitats d'extracció d'aigües subterrànies, llevat de les que estiguen ja legalment implantades en el moment de l'aprovació del decret.

h) L'abocament de qualsevol tipus de materials o residus.

i) Les activitats que impliquen transformació de la cobertura vegetal, excepte aquelles actuacions que s'hajen de fer a zones habitades, d'esplai, de serveis, o qualsevol altra on calga mantenir la funcionalitat per a la qual havien sigut anteriorment condicionades.

j) L'edificació de qualsevol tipus.

k) L'execució de qualsevol tipus d'instal·lació en el desenvolupament subterrani de la cavitat.

l) Qualsevol obra que produisca sorolls o vibracions en l'interior de la cova.

m) La utilització d'aparells productors de so, la pràctica de qualsevol activitat sorollosa i la utilització de flaixos fotogràfics en l'interior de la cavitat.

n) La instal·lació de punts fixos de llum de qualsevol naturalesa, en especial els situats en les entrades de la cavitat o en l'interior d'aquesta.

o) L'ús d'il·luminació amb carbur en qualsevol punt del desenvolupament subterrani de la cavitat.

p) En els períodes més crítics per a la conservació de les poblacions de rates penades (dates d'accés limitat) queda restringit l'accés a l'interior de la cavitat. D'aquesta manera, es prohibeix l'accés als refugis d'estiu des del 16 de març fins al 15 d'octubre (ambdós inclusivament), i als refugis d'hivern des del 16 d'octubre fins al 15 de març de l'any següent (ambdós inclusivament).

Amb independència de la tramitació a què estiga subjecta, l'avaluació ambiental (informe, estimació o declaració d'impacte ambiental o altres) de qualssevol actuacions, plans o projectes que, per les seues característiques o ubicació, puguen afectar les àrees definides en l'article 3 d'aquest decret, hauran d'avaluar amb especial atenció els efectes que sobre la conservació de la rata penada de peus grans i la rata penada de ferradura mitjana puguen derivar-se de la realització del projecte, com també esmentar expressament en la declaració corresponent l'efecte previst

sobre les poblacions d'aquestes espècies. En el cas de les àrees establides en l'article 3 d'aquest decret l'àmbit del qual es trobe inclòs en el d'un espai natural protegit que dispose de pla d'ordenació dels recursos naturals o pla rector d'ús i gestió en vigor, les determinacions d'aquest decret tindran caràcter complementari, en especial per a aquells aspectes que no hagen sigut objecte específic de regulació en aquests plans. En el cas que l'espai protegit no dispose de normativa aprovada o aquesta es trobe en procés de revisió, els plans corresponents hauran d'incorporar les determinacions d'aquest decret.

2. Actuacions en zones refugi:

Per a aconseguir els objectius plantejats durant la vigència d'aquest Pla de recuperació han d'escometre's les següents actuacions en les àrees refugi definides en l'article 3.1. d'aquest decret:

a) Instal·lació d'un tanca al voltant de la cavitat. Per al control de les visites en les dates d'accés limitat s'instal·larà un tanca perimetral. Aquesta tanca haurà d'estar instal·lada envoltant la boca de la cova i haurà de ser suficientment alta i rígida per a impedir el pas de persones però que permeti el trànsit lliure de les rates penades i d'altres vertebrats que puguen habitar en la cavitat.

b) Instal·lació de cartells informatius. Tot tancament haurà d'acompanyar-se amb la instal·lació d'un cartell informatiu que

explique les raons de la protecció. Aquest cartell haurà de fer menció de les dates de tancament de la cavitat, com també de la necessitat de la seua conservació.

3. Reserves de fauna

En les reserves de fauna per a la rata penada de peus grans i la rata penada de ferradura mitjana a què es refereix l'article 3.2. d'aquest decret, la normativa aplicable serà com a mínim la que figure en les normes de protecció aprovades en la seua declaració o, si no n'hi ha, la continguda en l'article 5.1 d'aquest decret.

Article 6.

Règim de protecció dels exemplars

1. D'acord amb el que preveu l'article 31 de la Llei 4/1989 de Conservació dels Espais Naturals i de la Flora i Fauna Silvestres, queda prohibit, amb caràcter general posseir, transportar, vendre, exposar per a la venda, importar o exportar exemplars vius o, i qualsevol activitat realitzada amb l'objecte de donar-los mort, capturar-los i perseguir-los.

2. La tinença d'exemplars vius només s'autoritzarà amb fins d'investigació. La tinença d'exemplars morts o les seues restes podrà autoritzar-se també amb fins educatius. Aquesta autorització exclourà expressament la cessió a tercers.

3. La captura d'exemplars en el medi natural amb fins d'investigació s'autoritzarà únicament quan estiga orientada directament a la conservació de l'espècie.

Article 7.

Mesures de restauració de l'hàbitat

1. Per a recuperar la presència de les espècies dins de la seua àrea de distribució potencial, la Generalitat executarà projectes de restauració de l'hàbitat en àrees que reunisquen les característiques definides en l'article 4 d'aquest decret. D'altra banda, amb l'informe previ de la Conselleria d'Economia, Hisenda i Ocupació, s'habilitarà una línia de subvencions per al desenvolupament d'aquests treballs en les reserves de fauna creades per a la protecció de l'espècie.

2. Quan no hi haja disponibilitat de terrenys, i siga necessari per no existir una altra manera per a evitar la destrucció dels seus hàbitats, se'n compraran.

Article 8.

Plans d'acció

1. El Pla de recuperació es desenvoluparà mitjançant successius plans d'acció per a la conservació dels rates penades cavernícoles que, per períodes de vigència no superiors a cinc anys, concretaran els objectius que s'han d'aconseguir i les actuacions i els mitjans necessaris per a la seua aplicació.

2. Totes les actuacions dels successius plans d'acció del Pla de recuperació de les espècies es duran a terme de forma continuada i per a aquelles accions que calga realitzar de manera puntual s'esta-

bliran fases d'execució en el corresponent pla d'acció.

3. Per al desenvolupament de les actuacions previstes en aquests plans, amb l'informe previ de la Conselleria d'Economia, Hisenda i Ocupació, el Consell establirà la dotació de mitjans humans i materials i habilitarà els crèdits oportuns, sense perjudici de la col·laboració d'altres entitats públiques i privades que puguen tenir interès en la conservació d'aquesta espècie.

4. El contingut d'aquests plans serà:

a) Anàlisi de la situació d'ambdues espècies, distribució, estat de les poblacions i dels seus hàbitats, amenaces i avaluació de les actuacions de conservació executades prèviament.

b) Seguiment periòdic de les poblacions de rates penades cavernícoles; serà imprescindible realitzar un cens mínim anual en les àrees refugi i en l'època de major ocupació per part d'aquestes.

c) Desenvolupament d'altres línies d'investigació científica, sent prioritàries la determinació de l'ús de l'hàbitat, alimentació i efecte dels pesticides sobre les espècies de rates penades cavernícoles, impacte que els sistemes de tancament puguen tenir sobre les rates penades, els inventaris de les espècies de la fauna i la flora presents en les àrees d'actuació, i topografies i estudis climàtics de l'interior de les coves.

d) Desenvolupament del programa de

conservació dels hàbitats i de les poblacions amb determinació de les mesures que s'han d'adoptar i les competències per al seu compliment.

e) Desenvolupament del programa de comunicació i educació ambiental.

f) Desenvolupament del programa de participació, amb detall dels mecanismes necessaris per a fomentar-la.

g) Desenvolupament del programa d'actuació amb indicació del calendari i fases d'execució, relació amb altres administracions, establiment d'acords i convenis, mesures legals i administratives complementàries i instruments financers requerits.

h) Programa de seguiment: mesures de control del compliment del pla i dels seus objectius.

5. Els successius plans d'acció que s'elaboren en desenvolupament d'aquest decret hauran de realitzar una estimació del compliment d'objectius, a través de l'avaluació dels indicadors exposats en l'article 12 d'aquest decret.

Article 9. **Execució dels plans**

1. Els plans d'acció seran elaborats per la Direcció General de Gestió del Medi Natural i aprovats per resolució del conseller de Territori i Habitatge.

2. A l'efecte de coordinar la seua execució, la Direcció General de Gestió del Medi Natural designarà un tècnic per a realitzar-ne el seguiment.

Article 10. **Participació**

1. La Generalitat facilitarà la participació d'entitats públiques i privades en l'execució de les actuacions previstes en aquest decret o en els plans d'acció. Igualment, ha d'afavorir-se la modificació d'aquelles pràctiques que resulten perjudicials per a la conservació d'aquestes espècies.

2. Haurà de donar-se prioritat a la difusió en els diferents estaments socials implicats en la conservació de la rata penada de peus grans i de la rata penada de ferradura mitjana fent insistència en la importància de la seua col·laboració en la conservació tant de l'hàbitat com de les espècies, de les mesures que s'han d'adoptar per a la protecció de l'hàbitat contingudes en aquest pla i a la vigilància del seu compliment.

3. Es considera de particular interès la firma de convenis de col·laboració amb propietaris, federacions d'espeleologia o esports de muntanya i ajuntaments implicats. Una altra via possible de col·laboració és la declaració de reserves voluntàries de fauna en terrenys pertanyents a aquestes entitats. També podran ser subvencionades les inversions relacionades amb actuacions previstes en

aquest decret o en els plans d'acció.

4. Es consideraran prioritàries les propostes de les entitats l'àmbit d'actuació de les quals incloga les àrees descrites en els articles 3.1. i 3.2 d'aquest decret.

Article 11.

Autoritzacions i excepcions

1. Les autoritzacions a què es refereixen els articles 5 i 6 hauran de ser emeses per la Direcció General de Gestió del Medi Natural. Aquestes autoritzacions s'hauran d'emetre en el termini màxim de dos mesos des de la data de recepció de la sol·licitud en l'òrgan competent.

2. En el cas d'àrees d'aplicació o reserves de rata penada de peus grans o rata penada de ferradura mitjana compreses en l'àmbit d'espais naturals protegits, llocs de la Xarxa Natura 2000 i zones humides catalogades, les autoritzacions a què es refereix l'article 6 d'aquest decret hauran de disposar de l'informe previ emés per l'òrgan responsable de la gestió de l'espai corresponent.

3. El règim d'excepció al marc general de protecció establert en els articles 5 i 6 serà el previst en l'article 28.2 de la Llei 4/1989, de 27 de març, de Conservació dels Espais Naturals i de la Flora i Fauna Silvestres. Les autoritzacions excepcionals previstes en l'article 28.3 de la llei esmentada correspondran a la Direcció General de Gestió del Medi Natural.

DISPOSICIÓ TRANSITÒRIA

Per als projectes d'interés general ja licitats abans de l'entrada en vigor d'aquest decret i que compten amb la declaració d'impacte ambiental favorable, en la qual s'hagen inclòs expressament mesures de conservació d'aquestes espècies o de les cavitats assenyalades en l'article 3, no s'aplicarà el que disposa l'article 5.1 d'aquest decret. No obstant això, la Direcció General de Gestió del Medi Natural, de la Conselleria de Territori i Habitatge, vetllarà per a garantir la major protecció d'aquestes espècies.

DISPOSICIONS FINALS

Primera

Es faculta la conselleria competent en matèria de medi ambient per a dictar les disposicions necessàries per al desenvolupament i l'aplicació d'aquest decret.

Segona

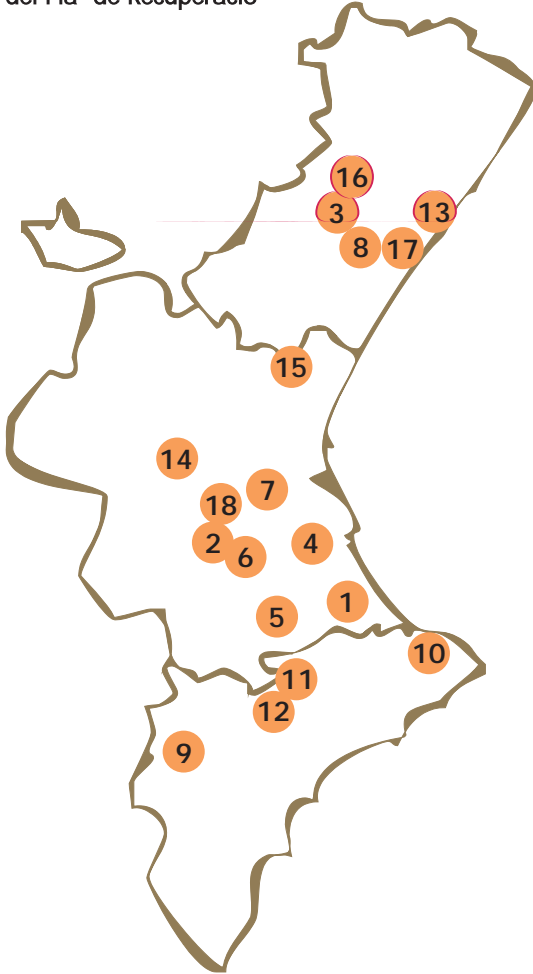
Aquest decret entrarà en vigor l'endemà de la publicació en el Diari Oficial de la Generalitat.

València, 9 de juny de 2006

El president de la Generalitat,
FRANCISCO CAMPS ORTIZ

El conseller de Territori i Habitatge,
ESTEBAN GONZÁLEZ PONS

Annex II. Àrees d'aplicació del Pla de Recuperació

Refugis d'estiu i d'hivern:

- 1- Cova de les Rates Penades (Rótova)
- 2- Avenc de les Galles (Tous)
- 3- Cova de l'Ocre (Lucena del Cid)
- 4- Cova de les Meravelles (Alzira)
- 5- Túnel de Canals (Canals)

Refugis d'estiu:

- 6- Cova de la Moneda (Cotes)
- 7- Cova de les Meravelles (Llombai)
- 8- Cova de les Meravelles (Castelló)
- 9- Avenc Borreguillos (Salinas)
- 10- Cova de la Punta de Benimaquia (Dénia)
- 11- Cova Joliana (Alcoi)
- 12- Avenc Barratxina (Xixona)
- 13- Forat d'en Ferràs (Orpesa)
- 14- Túnel del Carcalin (Buñol)
- 15- Avenc del Puntal de Mateu (Náquera)
- 16- Cova Obscura (Atzeneta del Maestrat)
- 17- Moli de la Font (Castelló)

Refugis d'hivern:

- 18- Avenc del Campillo (Tous)

Àrees d'aplicació a la Comunitat Valenciana del Pla de Recuperació de la rata penada de peus grans i de la rata penada de ferradura mitjana.

Al DOCV núm. 5281, de 15.06.2006 [2006/7152] podeu trobar la cartografia de cada una de les coves que ací s'indiquen

Publicacions de la Conselleria de
Mobilitat, Aigua, Urbanisme i Habitatge

